

УДК 82.091:7.04]:81'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/29.209555>**Олена ПІТЕРСЬКА,**

orcid.org/0000-0003-3621-6906

аспірант кафедри світової літератури

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

(Полтава, Україна) bonheur.elen@gmail.com

СПЕЦИФІКА ОБРАЗНОЇ СИСТЕМИ В РОМАНІ Е. ПОРТЕР «ПРОСТО ДЕВІД»

У статті охарактеризовано образну систему роману Е. Портер «Просто Девід», позиції головного героя в системі взаємин «батько і син», «митець і суспільство, «музика і гармонія світу». Актуальність дослідження визначається відсутністю розвідок у галузі поетики образної системи творчості Е. Портер у сучасному вітчизняному та зарубіжному літературознавстві. Об'єкт дослідження становлять структура, семантика, типологія, поетика художніх образів. Предметом дослідження є специфіка, рецептивна естетика та динаміка художніх образів у романі Е. Портер «Просто Девід». У роботі визначено особливості літературно-художнього образу: поєднання предметної точності та семантичного узагальнення; здатність до художнього моделювання; відображення об'єктивного та суб'єктивного; зв'язок семантики, структури поетики з тенденціями літературного процесу. Акцентовано увагу на характері виражальних засобів, ужитих у романі Е. Портер «Просто Девід»; властивостях образів, котрі функціонують на різних рівнях тексту (сюжетному, композиційному, стилістичному, ідейному, тематичному, хронотопному); взаємозв'язках та взаємодії художніх образів, їхній динаміці у творчості автора. Визначено критерії класифікації художніх образів, специфіку образної системи роману Е. Портер «Просто Девід», принципи її організації; уточнено особливості структури образів, які зумовлені взаємодією напрямів і течій, впливом на літературу інших видів мистецтва. Досліджено кольорову палітру, символіку образів природи у тканині художнього тексту роману; встановлено зв'язок художніх образів Е. Портер з авторською свідомістю та індивідуальним стилем письменниці. У роботі використано порівняльно-історичний, структурний, типологічний, біографічний методи, хронотопний та архетипний види аналізу, теорію рецептивної естетики. Специфіку образної системи в романі «Просто Девід» розглянуто у співвідношенні з історичним, суспільним, культурологічним контекстом, літературними тенденціями доби.

Ключові слова: архетип, концепт, пейзаж, рецептивна естетика, роман, символ, хронотоп, художній образ.

Olena PETERSKA,

orcid.org/0000-0003-3621-6906

Postgraduate Student at the Department of World Literature

of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

(Poltava, Ukraine) bonheur.elen@gmail.com

**SPECIFICITY OF THE IMAGE SYSTEM OF THE NOVEL
BY E. PORTER “JUST DAVID”**

The article examines the figurative system of novel by Eleanor Emily Hodgman Porter “Just David”, the position of the main character David in the system of the relations of the father and son, artist and society, music and world harmony. The relevancy of the investigates is determined by a certain lack in the amount of systematic works in modern national and foreign literature, their devoted to structure, semantics, typology, poetics of artistic images in the work of Eleanor H. Porter. The object of the study is the structure, semantics, typology, poetics, functioning and dynamics of artistic images in the Eleanor H. Porter prose. The subject of the study are artistic images in novel by Eleanor H. Porter “Just David”.

Based on the achievements of literary studies, the features of the image as categories of fiction are specified in the article: a combination of substantive accuracy and semantic generalization; ability to artistic modeling; reflection of objective and subjective; the connection of semantics, the structure of poetics of artistic image with the tendencies of the literary process.

During the process of studying artistic images in novel by Eleanor H. Porter “Just David” mentioned the following factors: the relationship of music, literature and painting; properties of artistic images functioning at different levels of the text (plot, compositional, stylistic, ideological, thematic, chronotopic); interconnections and interaction of artistic images, their dynamics in the writer's work. The specific objectives of this present study are to identify trends in the theoretical and literary approach to understanding the term “artistic image” in literary work; classification of the main criteria for artistic images in novel by Eleanor H. Porter “Just David”. The theoretical significance of the work is due to the fact that it first defines the main features of the figurative system and elaborates the method of studying artistic images in novel by Eleanor H. Porter “Just David”. It was investigated that the attention of the artist to the enrichment of the color scheme, the close connection of artistic images with the environment give them a special picturesque and dynamic.

Key words: archetype, artistic image, chronotope, concept, literary landscape, novel, receptive aesthetics, symbol.

Постановка проблеми. Результати наукових розвідок, присвячених дослідженню поняття «художній образ» у сучасному літературознавстві є різноплановими, але не взаємовиключними, вони доповнюють один одного, що зумовлює стан відкритості таких проблем, як ієрархія образів у структурі художнього твору; властивості художнього образу з погляду на його сутність. Творча спадщина американської письменниці Е. Портер, котра становить одинадцять романів і дві збірки оповідань (Short Stories), ніколи не була дослідженою в літературознавстві, незважаючи на значний успіх романів «Полліанна», «Просто Девід» у сегменті дитячої літератури. Отже, проблемою роботи є визначення специфіки образної системи, особливостей індивідуального стилю автора, уточнення сутності поняття «художній образ» на прикладі роману Е. Портер «Просто Девід».

Аналіз досліджень. Специфіка художніх образів неодноразово була об'єктом досліджень у сучасному науковому дискурсі. Д. С. Наливайко розглядав образ як константу мистецтва, зіставляв образ і символ: «<...> кожен художній образ тою чи тою мірою є символом, оскільки <...> символізує щось більш широке, істотне, загальне» (Наливайко, 1981: 41). Умовність і знаковість образів визначено в роботах Ю. М. Лотмана, котрий вирізняв архаїчні символи й образи-символи (Лотман, 1992: 191). Просторово-часову форму художнього образу розглянуто у працях М. М. Бахтіна. Взаємовплив типу художньої свідомості й певної літературної епохи розглянуто в роботах С. С. Аверинцева, М. Л. Гаспарова; О. О. Потебня відкрив питання про генезис художнього образу та його контекстуальні трансформації; А. І. Ніколаєв розглядав художній образ як модель світу, яка не містить підказок, адже найважливіше відбувається під час зіткнення моделі світу читача з тією моделлю, що запропонував автор (Ніколаєв, 2011: 50). За висловом П. В. Палієвського, «художній образ – це мова, а твір – цілісне висловлювання» (Палієвський, 1978: 6). П. В. Білоус зазначає, що «<...> здатність до образотворення закладена в багатозначності слів; слово з його значеннями – це вже образ», котрий «несе в собі самобутність творчої індивідуальності – особливості її світовідчуття, інтелектуальні і психічні риси, життєвий досвід» (Білоус, 2011: 59). На основі аналітичної психології К. Г. Юнга С. Б. Кримський стверджував, що архетипні образи в «найвиразніших формах <...> виступають у національних культурах» (Кримський, 1998: 78), Л. І. Белехова розглядала поняття «архетип» у лінгвокогнітивному аспекті, І. В. Процик – як проблему визначення та взаємо-

дії архетипу й символу. Проблеми відображення об'єктивного світу в концептах присвячені науковій праці Д. С. Лихачова, В. І. Карасика. Засновником рецептивної естетики в межах літературознавства вважається польський філософ та літературознавець Р. Інгарден, який сформулював поняття «актуалізація», «конкретизація», «комунікативна невизначеність» та «естетичний досвід». Його ідеї були поширені вченими Х. Р. Яуссом і В. Ізером, котрі сформулювали основні поняття рецептивної теорії, розглядаючи літературний процес як історію рецепцій (Яусс, 2004: 94). С. А. Бакаєва визначає художню рецепцію як акт сприйняття та відтворення на засадах сприйнятого власних сюжетів (Бакаєва, 2017: 46).

Мета статті – розглянути семантико-функціональні особливості, типологію й поетику художніх образів на матеріалі роману Е. Портер «Просто Девід». Для розв'язання зазначеної проблеми передбачено вирішити такі завдання: уточнити методику дослідження образів у художній прозі початку ХХ ст.; виявити особливості структури образів у романі Е. Портер «Просто Девід», їхні різновиди, семантику, функції та динаміку; встановити зв'язок художніх образів у романі Е. Портер з індивідуальним стилем та авторською свідомістю; простежити взаємодію напрямів і течій, родів і жанрів, видів мистецтва на рівні художніх образів роману «Просто Девід».

Виклад основного матеріалу. Розвиток романного жанру в літературі США на початку ХХ ст. вирізнявся прагматизмом, філософською концепцією плюралістичного Всесвіту, ескізністю, фрагментарністю композиції, естетичними та ідеологічними орієнтирами газетної та журнальної критики. У контексті літературної спадщини таких яскравих постатей у літературі США початку ХХ ст., як Генрі Джеймс, Джек Лондон, Теодор Драйзер, Едіт Уортон та інших, проза Елеанор Портер також є цілісним явищем, оскільки крізь сюжети різножанрових творів письменниці можна побачити єдність стилю, філософії, виражальних засобів мови тощо.

Роман Е. Портер «Просто Девід» (“Just David”), який був надрукований у Бостоні 1916 р., призначений для підліткової аудиторії. Пригодницький сюжет, біблійні мотиви, поєднання романтичного світосприйняття та євангельських поглядів вирізняють творчу манеру письменниці, яка успадкувала кращі традиції романного жанру США та англійського роману вікторіанської доби. Головний герой твору – хлопчик-сирота Девід, який майстерно грає на скрипці, відчуває себе неподільною частиною Всесвіту, «оркестру

життя», створюючи музичні композиції. Ім'я та музичний таланти Девіда асоціюються з образом Давида, старозавітного епічного героя-воїна, царя Ізраїлю, що співав та грав на лірі. Відомо, що образ Давида у світовій літературі та в українській зокрема (Тарас Шевченко, Ліна Костенко та інші) інтерпретується як ліричний герой псалмів, котрі розкривають сутність людської природи, сенс буття. Цікавість до комунікативної функції творчого акту, до взаємодії автора з його реципієнтом засобами художньої мови, використання біблійної алюзії в романі, створення на її тлі якісно нового типу героя зумовлюють продуктивність творчої рецепції. Герой Е. Портер, як і його біблійний прообраз, проходить через життєві поневіряння: втрата батьків, болісне відчуття самотності та відповідальності за батьківську спадщину, становлення особистості тощо.

Низка безперервних вражень, зміна пейзажних замальовок відтворюють чуттєву картину світу в романі: «З іншого боку простягався невеличкий пологий схил, порослий зеленню аж до того місця, де гора, вкрита низенькими ялинами й соснами, пірнала у стрімке урвище... Але праворуч була ще одна круча, яка відкривала улюблений Девідів краєвид: далекосяжну долину, сріблясту пляму озера з довгою стрічкою річки <...>» (Портер, 2018: 3). Відомо, що Е. Портер народилась у місті Літлтон, штаті Нью-Гемпшир, на півночі якого розповсюджені Білі гори (The White Mountains); один із гранітних виступів гори до його руйнування у 2003 р. асоціювався зі зморшкуватим обличчям людини похилого віку. Дія роману «Просто Девід» починається з опису гір, які нагадують краєвид штату Нью-Гемпшир: «Behind it jagged cliffs broke the north wind, and towered gray-white in the sunshine. Before it a tiny expanse of green sloped gently away to a point where the mountain dropped in another sharp descent, wooded with scrubby firs and pines» (Porter, 2020). Батько головного героя роману приховує своє ім'я, але помічає, що він був би не проти, якщо б його називали «Старим чоловіком із гори».

Ландшафтні замальовки в романі контрастують із драматизмом подій: під час повернення до долини після довготривалого усамітнення помирає батько героя. Символічним є те, що автор не розкриває імен батьків Девіда, позиціонує в такий спосіб самодостатність образу пращурів як в уяві головного героя, так і в читацькій свідомості. Після смерті образ батька, який «пішов до далекої країни», репрезентується як концепт, у якому об'єктивується базова, універсальна ідея відповідальності за своє призначення, вико-

нання батьківських заповітів. Для головного героя батько – вчитель, майже Бог, який подарував знання й розуміння музики, мати – янгол, природа – «великий оркестр життя» (Porter, 2020). Головний заповіт батька – не порушувати життєву гармонію, виконати своє призначення, стати «важливою скрипкою в оркестрі життя». Архетипним є образ дороги, призначенням якого є формування ставлення до життя як до безперервного руху, в якому відсутні безвихідні ситуації, натомість є важливі уроки. У романі образ дороги уособлює перехід батька в інший світ та початок нового життя для Девіда. Саме на дорозі Девід уперше відчув страждання, страх, самотність та відчуженість; образ дороги моделює дух і характер історичного часу і простору, поглиблює картину світу в романі, тлом подій якого виступає соціальний хронотоп: «The sick man dozed and rested. The boy sat, wistful-eyed and silent, watching the trees and houses flit by. The sun had long ago set, but it was not dark, for the moon was round and bright, and the sky was cloudless. Where the road forked sharply the man drew his horses to a stop» (Porter, 2020). Поступово, коли змінюються обставини життя головного героя, змінюється й образ дороги в романі: «He had passed quite through the village that day, and had come to a road that was new to him. It was a beautiful road, smooth, white, and firm» (Porter, 2020).

Визначну роль у тканині художнього тексту відіграють образи-символи: гроші («золоті шматочки»), високі гори, дім, скрипка. Гроші втрачають свою силу, коли помирає людина, але приносять радість як своєчасний порятунок від банкрутства; дім символізує сім'ю за умови, що він наповнений людьми, а не холодними речами, високі гори – рівень духовності та майстерності, високої мети, скрипка (Девід грає на скрипках Амати та Страдиварі) – образ нетлінного мистецтва. Твір немовби сповнений музикою, оскільки де б не перебував головний герой, із ним завжди його скрипка, за допомогою якої він висловлює власні почуття – радості, суму, захоплення світом природи.

Символічним є ставлення Девіда до матеріальних благ: після безглузлого звинувачення у крадіжці хлопчик починає вважати «золоті шматочки» злом. Під час болісної соціалізації у світі, де панують цілком матеріальні закони, поневіряння не ламають, але зміцнюють внутрішній стрижень героя. Як біблійний цар, Девід завойовує своє право бути тим, ким йому призначено; він не боїться фізичної праці, долає противників, стає «бажаним» у суспільстві, яке під час першого знайомства називало його «диваком» та

«волоцюгою». Зрозумівши призначення грошей, юнак віддає їх прийомним батькам, дозволяє грати на скрипці Страдиварі сліпому жебраку; усвідомлюючи необхідність музичних занять, ніколи не розлучається зі скрипкою, не припиняє вдосконалювати своє мистецтво. Юнак уміє бачити красу природи, стан його душі увиразнюють пейзажні замальовки: “Below, the valley with its lake and river picked out in rose and gold against the shadowy greens of field and forest, seemed like some enchanted fairy land of love lines <...>” (Porter, 2020). Скрипка є засобом для самовираження та констатації почуттів, якими живе герой і які він здатен висловити лише музикою: “David turned to his violin. Always in its quivering strings he found the means to say that which his tongue could not express” (Porter, 2020); зазначимо, що образ скрипки у тканині художнього твору має концептуальний статус, оскільки містить у собі різнопланові характеристики особистості головного героя (інтелектуальний рівень, талант, ставлення до мистецтва), відображає авторську концепцію світової гармонії. Музичність твору значною мірою залежить від авторських естетичних вподобань, оскільки Е. Портер співала в церковному хорі та вивчала музику в Бостонській консерваторії.

Внутрішня чистота Девіда поступово викликає довіру, любов, оновлює інтерес до життя і змушує інших дивитись на світ його очима: “<...> And that he did say nothing – especially nothing in answer to David’s confident assertions concerning celestial and terrestrial architecture – only goes to show how well, indeed, the man was learning to look at the world through David’s eyes” (Porter, 2020). Саме так змінюється погляд на життя у старого Сімеона Холлі, прийомного батька Девіда. У системі образів-характерів, котрі оточують головного героя, Сімеон Холлі посідає важливе місце, адже його динаміка залежить від учинків та поглядів Девіда. Непримиримий пуританин, людина зі сталими поглядами на закони життя, на те, що є «корисним», Сімеон Холлі змінюється під впливом цілісного характеру Девіда. Система образів у романі нібито об’єднує цінності духовного й матеріального життя, ламаючи уявлення читача про стереотипне мислення тогочасного американця.

Історичні, соціальні зміни в житті США на початку ХХ ст. (науково-технічний прогрес, розвиток журналістики, популярність періодичних видань) зумовили появу нових засобів відображення світу й людей у ньому. У літературі з’являється новий тип роману, в якому стрімко розвиваються події та характери. Динаміка подій та почуттів починає домінувати над просторими

описами. Автор роману «Просто Девід» позбавляє читача яскравих портретних характеристик, розгледіти можна лише деталі опису зовнішності: «яскравий погляд» або «пружні локони»; натомість деталі інтер’єру, екстер’єру, ландшафтні замальовки та опис вражень і почуттів подані яскраво: “They learned, too, that the green of the hilltop and of the far-reaching meadow was more than grass, and that the purple haze along the horizon was more than the mountains that lay between them and the next State” (Porter, 2020).

Художні образи в романі «Просто Девід» концентрують суттєві для автора спостереження, переживання, оцінки, оскільки філософські й естетичні погляди письменниці зумовили моделювання своєрідної концепції художнього простору. Просторово-часові образи, образи-персонажі, пейзажні замальовки, художні деталі вирізняються діалектичною єдністю об’єктивного і суб’єктивного, конкретністю та вибірковістю, емоційністю, типізацією та узагальненням. З одного боку, типове життя невеличкого американського містечка з його сталими традиціями, невіглаством, меркантильними поглядами, з іншого – людина цілком нового типу, котра привносить у світ обивателів яскраві фарби та змінює ієрархію пріоритетів. Відмова від спілкування із сином, який нехтує кар’єрою фермера, жорстокість до світу живої природи, байдужість до її краси, невизнання особистості, яка суттєво вирізняється освітою, поведінкою, світобаченням, нав’язування власних поглядів – такими були Сімеон Холлі та інші мешканці містечка до появи в ньому Девіда. Образи містера й місіс Холлі уособлюють реальний світ, у якому треба багато працювати задля того, щоб земля віддала свою винагороду. Сумно-однаковий щоденний розпорядок їхнього життя позбавлений проявів любові, спалахів почуттів. Простір, у якому мешкає сім’я Холлі, на початку роману виглядає замкненим: вітальня, де на камінній полиці парадно розташовані дорогі дрібниці, не призначена для повсякденних радощів: “<...> the wax flowers under their glass dome, the dried grasses, the marvelous bouquets of scarlet, green, and purple everlastings, the stones and shells and many-sized, many-shaped vases arranged as if in line of battle along the corner shelves” (Porter, 2020). Головний герой здивований тим, що парадною кімнатою майже не користуються. Холодні речі, зовнішній затишок, неприємна тиша вперше втрачають сенс, коли місіс і містер Холлі розкрили серця, побачивши інший світ навколо себе. Просторово-часові образи в романі впливають на динаміку характерів героїв твору, зумовлюють

їхні якісні зміни. Внутрішній простір будинку Холлі оживає та стає ширшим тоді, коли в ньому починається справжнє життя, приїжджають син із дружиною й онукою, відступає бажання приховувати власні почуття.

Набуває змін і образ головного героя роману, оскільки Девід визнає, що матеріальний світ із його потребами є необхідним для людини. Життєвий досвід, фізична праця на фермі навчили Девіда цінувати шмат хліба та просте життя: “Yet David worked, and worked well, and in most cases he obeyed orders willingly. He learned much, too, that was interesting and profitable” (Porter, 2020). Відданість і вдячність Девіда є винагородою за батьківську любов: «<...> раз на рік чоловік, який поступово дорослішав, забирав свою скрипку та їхав до маленького села, яке було розташоване далеко в горах» (Портер, 2018: 221). Архітектоніка образної системи роману, поєднання суб’єктивного та об’єктивного під час їхнього сприйняття реципієнтом розкриває погляди автора на біблійні цінності (ставлення до Бога, світу, батьків, сім’ї), проблеми виховання, міжособистісних та суспільних взаємин. Отримавши багатство й визнання, головний герой роману назавжди запам’ятав простих трударів, котрі назвали його своїм сином у найскрутнішу мить життя, реалізував власні здібності в незвичному для себе соціумі. Життя відкриває перед героєм нові перспективи, але

нашарування авторського осмислення подій на рецептивному рівні акцентує увагу на значущості понять «порядність», «вдячність», «людяність».

Отже, основними критеріями визначення образної системи в романі Е. Портер «Просто Девід» є хронотопічна єдність (образ дороги на початку та наприкінці роману); поєднання об’єктивного та суб’єктивного в розумінні амбівалентної природи образів-символів (оркестр життя, скрипка, музика душі), архетипних образів рідної землі, батька, хатини, сім’ї; рецепція образу головного героя.

Висновки. Проведений аналіз художнього тексту дозволив дійти висновку про співвідношення творчості Е. Портер з історичним, суспільним, культурологічним контекстом, художніми тенденціями літератури США початку ХХ ст. Визначено, що головними критеріями класифікації художніх образів у романі Е. Портер «Просто Девід» є градація героїв та персонажів твору за ступенем ідейного навантаження та визначення авторської позиції; за способом творення, тобто наявністю в романі зорових (пейзаж), слухових (музика), дотикових (асоціативно навантажені неживі предмети) образів; за способом інтерпретаційного визначення амбівалентної природи архетипних образів і символів. Особливості структури образів у романі зумовлені рецептивною естетикою, впливом на літературу музичного мистецтва, що є індивідуальним стилем Е. Портер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакаева С. А. Рецепция как фактор развития современной французской литературы. *Научный форум: Филология, искусствоведение и культурология* : сб. ст. по материалам VIII междунар. науч.-практ. конф. Москва : МЦНО, 2017. № 6 (8). С. 46–50.
2. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навчальний посібник Київ : Академія, 2011. 336 с.
3. Крымский С. Архетипы украинской культуры. Київ : Вісник НАН України, 1998. С. 74–87.
4. Літературознавчий словник-довідник / за редакцією Р. Т. Гром’як. Київ : ВЦ Академія. 752 с.
5. Лотман Ю. М. Символ в системі культур: избранні статті: в 3 т. Таллін : Александра, 1992. Т. 1 : Статті по семиотикі та типології культур. 478 с.
6. Наливайко Д. С. Искусство: направления, течения, стили. Киев : «Мистецтво», 1981. 287 с.
7. Николаев А. И. Основы литературоведения: учебное пособие для студентов филологических специальностей. Иваново : ЛИСТОС, 2011. 255 с.
8. Палиевский П. В. Литература и теория : изд. 2-е, доп. Москва : Современник, 1978. 288 с.
9. Портер Елінор. Просто Девід / пер. з англ. Елли Євтушенко. Київ : Знання, 2018. 222 с.
10. Яусс Г. Р. История литературы как вызов теории литературы. *Современная литературная теория : Антология* / сост. И. В. Кабанова. Москва : Наука, 2004. 200 с.
11. E. Porter. Just David. Free ebooks. Project Gutenberg URL: <http://www.gutenberg.org/files/440/440-h/440-h.htm> (дата звернення 10.02.2020).

REFERENCES

1. Bakaeva S.A. Retsepsiya kak faktor razvitiya sovremennoy frantsuzskoy literatury [Reception as a factor in the development of modern French literature]. *Philology, art history and cultural studies: a collection of articles based on the materials of the VIII international scientific-practical conference*. Moscow : MTSNO, 2017, № 6(8), P. 46 [in Russian].
2. Bilous P. V. Vstup do literaturoznavstva : navch. posib [Introduction to Literary Studies: study guide]. Kiev : Akademiia, 2011. 336 p. [in Ukrainian].
3. Krymskiy S. Arhetipy ukrainskoy kulturyi [Archetypes of Ukrainian culture]. Kiev : VIsnik NAN UkraYini, 1998. pp. 74–87 [in Ukrainian].

4. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk / za redaktsiieiu R. T. Hromiak [Literary dictionary-reference book]. Kiev : Akademiia, 752 p. [in Ukrainian].
5. Lotman Yu. M. Simvol v sisteme kultur: Izbrannyye stati: v 3 t. Tallinn: Aleksandra, 1992. T. 1 : Stati po semiotike i tipologii kulturyi [Symbol in the system of cultures: Selected articles: in 3 volumes. V. 1 : Articles on semiotics and typology of culture]. 478 p. [in Russian].
6. Nalivayko D. S. Iskusstvo: napravleniya, techeniya, stili [Art: directions, trends, styles]. Kiev : Mistetstvo, 1981. 287 p. [in Russian].
7. Nikolaev A. I. Osnovy literaturovedeniya: uchebnoe posobie dlya studentov filologicheskikh spetsialnostey [Fundamentals of literary criticism: a textbook for students of philological specialties]. Ivanovo : LISTOS, 2011. 255 p. [in Russian].
8. Palievskiy P. V. Literatura i teoriya : izd. 2-e, dop. [Literature and Theory: Revised Edition] Moscow: Sovremennik, 1978. 288 p. [in Russian].
9. Porter Elinor. Prosto Devid / Per. z anhl. Elly Yevtushenko [Just David / Translated from English by Ella Yevtushenko]. Kiev: Znannia, 2018. 222 p. [in Ukrainian].
10. Yauss G. R. Istoriya literatury kak vyizov teorii literatury. Sovremennaya literaturnaya teoriya : Antologiya / sost. I. V. Kabanova [The history of literature as a challenge to the theory of literature. Modern literary theory: Anthology / Compiled by I.V. Kabanova]. Moscow : Nauka, 2004. 200 p. [in Russian].
11. Elinor Porter. Just David. Free ebooks. Project Gutenberg URL: <http://www.gutenberg.org/files/440/440-h/440-h.htm> (data zvernennia 10.02.2020).